

et firmamentum veritatis, cum in ea servari eadem ratione potuerint ac possint Scripturae sacrae. Tales sunt protestantium nugae dum veritatem impugnant (1).

Ad 8. Resp. Vetant omnia, quae in probationibus attulimus, quaeque omnem excludunt conditionem. Quod si synagoga erravit in iudicio Christi Domini, imprimis animadvertimus eam non habuisse promissiones quas Christus fecit Ecclesiae suae; illa, ut alibi adnotavimus, peculiari ordine providentiali a Deo regebatur per seriem prophetarum aliaque adminicula extraordinaria, ideoque Deus nullas ei fecit pollicitationes (2). Contra vero diversa Ecclesiam a se institutam, id est per hierarchiam sub capite quod ei praefecit. Verum etiam si admitteremus nonnullas promissiones veteri synagoga factas a Deo esse, haec non pretendebantur nisi ad Christum usque, ad quem veluti paedagogus populum perducere debebat, prout reipsa Deo opitulante perfecit. Cum igitur Christus advenit, ipsa jam perfuncta erat munere suo: qua de causa Servator noster divinam missionem suam miraculis ac vaticiniis comprobavit. Qui gratiae divinae obsecuti sunt, in eum crediderunt, ceteri in incredulitate permanserunt; sic populus ille tot scelcerum quibus se contaminaverat, idololatria praesertim atque frequentis apostasiae, poenas luit. Atque hac ratione adimpleta veterum prophetarum oracula sunt, qui hanc defectionem ac poenam eidem populo comminanti fuerant, totiesque praedixerant (3).

Ad 9. N. Suppositi enim qui hic ab adversariis recensentur errores Ecclesiae catholicae, totidem veritates sunt quas partim vindicavimus, partim paulo post adstruimus. Alioquin sabelliani pari jure potuissent Ecclesiae crimini vertere professionem trium divinarum personarum in Deo, ariani professionem consubstantialitatis Verbi cum Patre, et ita porro haeretici reliqui. Concilium Constantinopolitanum VIII. quod nobis objicitur fuit conciliabulum schismaticorum (4). De concilio Francofordiensi alias scripsimus (5); sic etiam paulo ante excussimus quod de adjectione articulorum fidei hic rursus objicitur, et quo sensu intelligi id debeat, nempe de magis explicita expositione, seu de modo expositionis, non de fidei substantia, quae semper eadem est (6). Falsum pariter

(1) Cf. Bellarm. *De eccl. milit.* lib. III. cap. 14. § 5. seqq. ubi hanc ipsam propositam jamdiu a Calvino expositionem confutat.

(2) Cf. Tract. *De vera relig.* p. II. prop. 1. n. 8. seqq.

(3) Cf. Bossuet in *Confères.* cit. pag. 295. seqq. necnon quae scripsimus in Tract. *De incarn.* p. I. cap. 3. prop. 1.

(4) De hoc conciliabulo Cf. Baronium cum critica Pagii ad an. 814. n. 55. seqq. Exinde enim patebit illud non fuisse nisi concilium malignantium et furentium schismaticorum.

(5) In Tract. *De cultu sancti.* cap. 5. n. 140. seqq. Cf. Bossuet *Du culte des images.* Opp. edit. cit. tom. XVIII. pag. 239. seqq. necnon Petav. *De incarnat.* cap. 15. seqq.

(6) Quoniam protestantes nunquam cessant ab objectione, quod Ecclesia suis definitionibus novos articulos adjecerit symbolo apostolico, aut symbolo niceno et athenasiano, inter quos eminent Newman, qui loc. cit. exprobrat catholicis quod succederint illis symbolis quibus constanter adherent anglicani *credo* (ut ipse vocat fidei professionem Pii IV.), juverit ad os adversarii obstru-

est, quod de graecis affirmant adversarii, eos nempe respuere imaginum cultum. Mirum est eos talia in facto adeo pervulgato comminisci.

Ad 10. N. Hoc enim est commentum jansenistarum invectum, ut sua obrudant apud imperitos, adeoque jure merito nota haereticali confixum est in constit. dogmatica *Auctorem fidei* (1). Ecclesiae ma-

dum hic subicere profundam theoriam et. Moehler, qui in *Symbol.* loc. cit. haec praclare habet: « Dès que la divine parole fut devenue loi humaine, de ce moment elle fut perçue, conservée, transmise par l'homme. Tout, jusqu'au récit évangélique, met en lumière la loi que nous constatons: dans le choix et la disposition du sujet, se retrouve le génie propre de chacun des historiens sacrés. Mais que sera-ce quand les apôtres traverseront les mers, lorsqu'ils porteront l'Évangile aux extrémités du monde? Alors on voit s'élever du milieu de ceux, à qui ils prêchent, une foule de difficultés qu'ils sont obligés de résoudre, et pour cela il leur faut discuter, raisonner, comparer; opérations qui mettent en jeu toutes les facultés de l'entendement. Ainsi la doctrine du Sauveur fut soumise à l'exercice de l'intelligence humaine. D'une part la divine parole fut analysée et reçut des divisions logiques; d'autre part elle fut coordonnée, comparée avec elle-même; on ramena toutes les parties à certains points fondamentaux, on mit en relief la base sur laquelle repose tout l'édifice. Dès-lors un point de vue plus clair et mieux circonscrit fut ouvert à l'esprit humain; car toutes les idées qui lui viennent du dehors, il faut qu'il se les assimile comme par une seconde création, s'il veut en avoir pleinement conscience. Ainsi élaborée en quelque sorte par le concours de l'intelligence humaine, la doctrine primitive se montra sous plusieurs faces différentes; mais resta-t-elle toujours la doctrine primitive? Nous pouvons répondre, oui et non: oui, car elle est immuable quant à son essence; non, puisqu'elle changea quant à l'expression. Assurément, du temps des apôtres, l'esprit divin présida à tous ces développements; mais il n'est pas moins certain qu'ils ne s'opérèrent pas sans l'homme, sans l'activité, sans l'intelligence de l'homme. Comme dans les œuvres chrétiennes la liberté et la grâce, le divin et l'humain se pénètrent réciproquement, ainsi en est-il dans le point dont il s'agit. Jamais il ne peut arriver autrement. Après la mort des apôtres, quand les Évangiles, les Épîtres et toutes les Écritures furent entre les mains des fidèles, nous voyons encore la parole de Dieu assujettie, pour ainsi dire, à l'activité de l'homme. Lorsque l'Église définit la doctrine primitive contre les hérésies, il faut de nécessité qu'elle change l'expression apostolique contre une autre plus propre à repousser l'erreur qu'elle veut condamner. Montrant la vérité divine sous tous les points de vue, les apôtres ne purent en conserver la forme première; l'Église par conséquent ne le peut davantage. Puisque l'hérésie se reproduit sous mille faces différentes; puisque elle revêt toutes les apparences, emprunte toutes les couleurs, l'Église aussi doit prendre diverses positions; elle doit se mettre en face de l'erreur, et opposer à ses nouveautés d'expressions une nouvelle terminologie. Qu'on examine le symbole de Nicée, par exemple, et l'on reconnaîtra ce que nous avançons. Ainsi la tradition transmet aux siècles futurs la vérité chrétienne sous une forme différente. . . Au surplus, si l'homme si fièle pénètre toujours plus avant dans la révélation évangélique, il semble le devoir aux attaques de l'erreur contre la vérité. . . Enfin la chute des protestants imprimant un mouvement d'ascension au catholicisme. Que l'on compare les auteurs des derniers temps avec les ouvrages antérieurs au concile de Trente, et l'on verra clairement que, dans la connaissance du christianisme, nous sommes à un degré plus haut qu'avant la réforme. Tous les dogmes remis en question ont été commentés, discutés, placés dans un plus grand jour, assis sur des bases mieux reconnues et plus affirmées. Si proinde ecclesia anglicana, ut ait Newman, contenta semper extitit solis symbolis apostolico, niceno et athenasiano, ideo est, quia illa ecclesia utpote infallibilitate et auctoritate destituta nullam potuit hèresim, nullum errorem damnare, atque ei contradictoriam veritatem opponere. Ita est de omnibus sectis. *Credo vñum* damnat inter ceteros etiam errores anglicanorum circa primatum rom. pontificis. Hinc illa lacryma!

(1) Talis est synodi Pistoriensis I. « Propositio quae asserit: *postremis hinc seculis sparsam esse generaliter quandam obscuracionem super veritates gratioris momenti spectantes ad religionem et quae sunt basis fidei et moribus*

gisterium jugiter vivum est, ac propterea impossibile est aliquam fidei veritatem ita obscurari, ut error Ecclesiam universam invadat ac populetur. Sane juxta ipsos ideo scholastici fuerunt pelagianismo infecti, quia non docuerunt gratiam humanas cogere voluntates, infidelium et peccatorum opera totidem esse peccata, et sic de ceteris dicatur. Itaque eorum est mens obnubilata, non autem obscurata sunt in Ecclesia catholica veritates.

PROPOSITIO II. — *Ecclesia est pariter infallibilis in factis dogmaticis decernendis.*

Ut lux affulgeat implexae huic questioni, constituendum imprimis est quid veniat nomine *facti dogmatici*; deinde accurate determinandum infallibilitatis, quam adstruimus, objectum.

Facti igitur *dogmatici* nomine, prout hic sumitur, significatur factum cum jure connexum, quod nempe determinat sensum alicujus scripti in ordine ad ejus orthodoxiam vel heterodoxiam ab auctore intentum: ac totum proinde situm est in aliqua doctrina prout haec ab auctore textu, propositione aut sententia sua traditur ac docetur. Quo fit, ut si paucis illud complecti libeat, haud incommode dici queat: *factum a quo determinatur jus*; vel etiam: *jus in facto fundatum*. Doctrina quippe auctoris ejusque cum bifariam spectari possit, nempe tum in se, tum in tota orationis serie atque auctoris scopo, qui ex eadem orationis serie exurgit, factum dogmaticum respicit doctrinam in suo complexu, ex quo determinatur sensus et mens quae in auctoris libro seu descriptione elucescit. Objectum proinde definitionis ac propterea infallibilitatis Ecclesiae, saltem directum, est *jus*, scilicet orthodoxia aut heterodoxia alicujus doctrinae, quae continetur in textu aut propositione ejusdem libri, prout ex totius orationis serie seu, ut vulgo dicitur, ex contextu et scopo ipsius auctoris eruitur.

Ex hac facti dogmatici notione colligitur 1. illud minime constitui ex textu aut propositione *in se* ac solitarie, seu sine relatione ad sensum sive mentem auctoris spectata; fieri enim potest, ut propositio aliqua in se spectata sit orthodoxa, sit vero erronea aut haeretica in sensu auctoris qui eam tradit; ex. gr. in scriptore catholico haec propositio: *Fides justificat*, est orthodoxa, cum ea ex analogia fidei intelligi debeat: *Fides dispositive justificat una cum reliquiis quae ad justificationem concurrunt*; at in scriptore lutherano eadem propositio est haeretica, cum juxta lutheranum systema intelligatur de *sola fide formaliter justificante*.

Colligitur 2. mentem et sensum auctoris qui ad factum dogmaticum constituendum requiritur, haud esse mentem aut sensum *subjectivum* et personalem de quo solus Deus judicat, sed illum esse sensum *objectivum*, qui exurgit ex libro ipso, serie orationis,

doctrinae Jesu Christi quae quidem proscripta est uti HAERETICA.

parallelismo, et aliis quae hunc determinant sensum, ut ita loquar, externum.

Colligitur 3. Objectum definitionis ac proinde infallibilitatis Ecclesiae nec esse solum factum prout a jure distincte spectatur, neque solum jus, sed jus cum facto inseparabiliter conjunctum. Nani *factum*, quod ex. gr. Lutherus aut Calvinus hoc vel illud scripserit non est objectum definitionis, sed praesupponitur ex historia, critica, etc. Sic etiam *factum* prout dicit mentem aut sensum *objectivum* auctoris, uti exposuimus, non est saltem directe objectum definitionis, cum pariter hic sensus ex contextu et locorum parallelismo, ex collatione, ex complexu, scopo alisque regulis criticis colligatur, ac pariter praesupponitur tanquam, ut ita dicam, praemibulum certum. Itaque definitio infallibilis Ecclesiae directe cadit in jus quod in facto fundatur (1), seu in orthodoxiam aut heterodoxiam alicujus doctrinae quae in tali textu aut propositione continetur in ordine ac relatione ad mentem sive sensum *objectivum* auctoris qui per eam exprimitur. Cum vero talis doctrina non possit infallibili iudicio pronuntari decernique catholica aut haeretica nisi per relationem ad *objectivam* auctoris mentem, fit, ut non possit in concreto Ecclesia infallibiliter decernere directe jus, quin simul indirecte decernat factum quod est basis, fundamentum et radix ex quo in concreto jus seu veritas aut falsitas, orthodoxia aut heterodoxia alicujus doctrinae exurgit, et cum quo, uti diximus, est necessario et inseparabiliter connexum atque ab eo dependens.

Janseniani ut eluderent damnationem quinque propositionum quae decerpta erant ex *Augustino* Jansenii, Arnaldo duce, coeperunt distinguere inter *jus* et *factum*. Propositiones illas in se spectatas professi sunt merito proscriptas, easque se ex corde ut haereticas quoque damnare; verum tum eas contineri in Jansenii *Augustino*, ac in mente et sensu Jansenii haereticas esse, protestati sunt nulla se ratione adduci posse ut crederent ac profiterentur. Nam, ut ipsi aiebant, hoc factum est mere humanum; circa factum autem humanum, Ecclesiam infallibilitate minime pollere, penes omnes in confesso est. Ex quo inferebant se nec debere, nec posse obsequi, oblectante propriae corum conscientia, damnationi et censurae quinque propositionum in sensu auctoris (2). Hac ratione janseniani aditebantur effugere promeritam damnationem, in quo pariter iterum iterumque fuerunt proscripti (3).

(1) Hac de causa in nostra facti dogmatici definitione etiam posuimus *jus* in recto, et *factum* in obliquo.

(2) Totam originem ac progressum hujus distinctionis copiose refert Tournely in Tract. *De creat.* p. I. quest. 3. epocha tertia jansenismi. Cf. etiam *Oeuvres de Fénelon*. Versailles, 1821, tom. X. *Avertissement de l'éditeur*, rem. partie: *Précis dogmatique . . . des erreurs du jansénisme pour servir d'introduction aux écrits de Fénelon sur cette matière*. Art. 1. § 17. *Deuxième subterfuge; le silence respectueux sur le fait de Jansénius*, pag. 21. seqq.

(3) Huc spectat celebris *casus conscientiae*, quo fingitur clericus cui absolutio sacramentalis denegata fuit, eo quod declarasset, « se revera quinque propositiones simpliciter et absolute damnare, ac formulae fidei Alexandri VII. subscripsisse quidem; nihilominus quantum ad questionem

Ex nuper invecata distinctione janseniana inter jus et factum, cœpit agitari hæc controversia de infallibilitate Ecclesiæ in factis dogmaticis dijudicandis. Janseniani communi suffragio ejusmodi prærogativam Ecclesiæ denegant, catholici unanimi consensu illam eidem vindicant. Nos propterea cum istis sic assertam propositionem evincimus.

Christi Ecclesia, ex dictis, non solum testis est infallibilis depositi revelationis, quod a Christo et apostolis custodiendum accepit, sed est præterea infallibilis iudex in controversiis dirimendis, ac magistra infallibilis in ministerio quotidiano. Atqui neque iudex infallibilis nec infallibilis magistra esset in docendo populum sanam doctrinam, nisi pariter infallibilis esset in factis dogmaticis.

Nam juxta præmissa ita jus est cum facto connexum et ab eo dependens, ut nisi saltem indirecte posset Ecclesia infallibili iudicio pronuntiare de facto, nulla posset ratione decernere de jure, seu de orthodoxia aut heterodoxia alienius propositionis. Cum vero ad sartam tectamque servandam Christi doctrinam penes fideles, atque ad eos retrahendos a pascuis venenatis, eosque sana doctrina instituendos omnino opus sit tum infallibili iudicio, tum infallibili magisterio, plane consequitur non minus quoad jus, quam quoad factum ex quo illud pendet, debere Ecclesiam infallibilitate pollere. Alioquin eum Ecclesia, ne fideles pravis dogmatibus imbuantur, aliquot propositiones seu doctrinam in aliquo libro contentam damnat, eosque lectione talium librorum interdicit, isti obsequi ac obtemperare minime tenerentur; possent quippe reponere Ecclesiam in hoc suo iudicio falli potuisse, ac reipsa deceptam esse, dum existimavit hunc esse auctoris sensum, et ex falsa hac suppositione damnasse tanquam hæreticas aut erroneas propositiones veras atque orthodoxas. Non posset præterea Ecclesia lupos a grege arcere; cum enim istorum doctrinam Ecclesia proscriberet, semper possent auctores excipere Ecclesiam mentem ipsorum non esse assecutam, ideoque perperam doctrinam illam damnasse. Quæ quidem omnia, ut patet, inane ac supervacaneum redderent commissum Ecclesiæ a Christo magisterium, et iudicium in controversiis fidei ac morum dirimendis. Via lata pateret erroribus omnibus tum theoreticis tum practicis ingenti fidei morumque jactura.

Rursum: Christus instituendo Ecclesiam, sibi ut finem proposuit suppeditare per eam hominibus medium tutum ad salutem, adeoque, uti ostendimus, eam infallibilitate instruxit: jam vero non minus necessaria est ad hunc finem obtinendum infallibili-

facti seu attributionem illarum quinque propositionum libro Jansenii, existimare se religiosum sufficere silentium. » Quem casum quadraginta doctores parisienses his verbis resolverunt: « Doctores infra scripti, visa casus expositione, hujus ecclesiastici viri sententiam, nec novam esse, nec singularem, nec ab Ecclesia damnatam, neque talem, ut confessarius possit ipsi sacramentalem denegare absolutionem, nisi eam retractaverit. Deliberatum in Sorbona die 20. julii an. 1701. » Ast hanc responsionem Clemens XI. damnavit ac reprobovit apposito decreto dato die 15. febr. an. 1705 Cf. cit. AA.

tas in factis dogmaticis, quam sit infallibilitas in genere; ergo nisi absurde affirmare velimus, Christum idoneis mediis ad finem obtinendum Ecclesiam suam minime communivisse, fateamur necesse est et hanc infallibilitatem in factis dogmaticis decernendis eidem contulisse. Etenim ejusmodi infallibilitas, ut vidimus, non minus quam generalis illa, necessaria est sive ad decernendam veram a falsa doctrina, sive ad impediendum quominus falsi doctores incantatos decipiant, sive demum ad fideles rite sana doctrina informandos. Cum enim universim receptum sit, ut auctores in scriptis seu libris propria sensa exponant; si Ecclesia prædita a Christo non esset infallibilitate in judicanda orthodoxia aut heterodoxia doctrinæ, prout ex contextu eruitur, seu prout jus facti innuitur, jam non posset ullo modo fungi munere sibi commissio.

Attamen Christus Jo. XXI. Dixit Petro: « Pasce oves meas . . . pasce agnos meos » Petrus adhortatur episcopos scribens: « Pascite qui in vobis est gregem Dei » (I. Petr. V. 2), et Paulus sic alloquitur majores natu quos ex Epheso congregaverat: « Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei », rationem vero reddens hujusmodi admonitionis subdit: « Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate » (Act. XX, 28-30). At inutilis prorsus fuisset hæc vigilantia episcoporum, si certo et infallibiliter non potuissent judicare utrum quæ locuturi aut scripturi essent illi novatores vera an falsa, catholica an hæretica fuerint. Demum frustra mandasset idem Apostolus Tito curare ut senes sint « sani in fide » (Cap. II, 2), si neque Titus neque episcopi reliqui etiam simul sumpti cum Ecclesiæ capite de doctrina orthodoxa, aut hæretica, prout ab auctoribus asseritur, judicare ac decernere absque erroris ac deceptionis suspitione possent, prout nec possent rite pascere gregem sibi commissum. Quæ quidem omnia absurda sunt et absurda.

Quare Ecclesia hac potestate continenti seculorum omnium serie usa est, quin ullus unquam, si hæreticos forsitan excipias, reclamaverit, imo qui ratum et infallibile non habuerit ejus hac in re iudicium. Sane Ecclesia in concilio Nicæno damnavit Arii *Thaliam* utpote erroribus hæresibusque referatam (1). Damnavit scripta Nestorii in concilio Ephesino et Chalcedonensi eadem de causa; contra vero probavit scripta Cyrilli adversus eundem exarata, utpote orthodoxa (2), et ita porro se gessit insequentibus seculis, cujus illustre exemplum præ ceteris suppeditat concilium V. œcumenicum in damnatione trium capitulorum (3), ut reliqua missa faciam.

(1) In epist. synodica apud Socratem H. Ec. lib. I. cap. 9. circa finem, necnon apud Sozomenum lib. I. cap. 21.

(2) Cf. *Acta concilii*. Harduini tom. I. col. 1565. item tom. II. col. 115. seqq.

(3) Ibid. tom. III, col. 195. et 194.

Sive igitur spectes munia quæ Christus Ecclesiæ imposuit, sive ejus finem in Ecclesia instituenda; sive praxim constantem quam perpetuo Ecclesia tenuit, liquet, eam in factis dogmaticis decernendis æque infallibilem esse, prout ostendendum assumpsimus (1).

DIFFICULTATES. I. *Obj.* 1. Ecclesia non est infallibilis nisi quoad ea, quæ in divina revelatione continentur; jam vero factum dogmaticum ex. gr. Jansenii, seu sensus et mens Jansenii in damnatis quinque propositionibus, prout in ejus *Augustino* continentur, aut ex eo eruitur, neque directe neque indirecte in revelatione continentur; fatendum proinde est ejusmodi infallibilitatem Ecclesiæ minime competere. 2. Sane sensus alicujus propositionis, aut textus, aut etiam libri ex solis criticis et hermeneuticæ subsidiis colligi potest, ex lectione, collatione, pbrasis, loquendi usu aliisque ejusmodi adminiculis, quæ sunt pars logicæ, non autem objectum infallibilitatis. 3. Equis enim unquam dicit Ecclesiam infallibilitate instructam esse in interpretatione, et vero sensu determinando Tullii, ex. gr., Taciti, Virgili? Quare igitur censenda erit infallibilis in intelligendo opere Jansenii? 4. Repugnat præterea, Ecclesiam posse novos fidei articulos credentes proponere de quibus nihil aut in verbo Dei scripto, aut in verbo Dei tradito continetur; ita porro se gereret Ecclesia, si fide tenendum esset talem esse Jansenii sensum in suo *Augustino*. 5. Cum igitur non nisi humana deprehendi possit industria verus sensus alicujus auctoris, restat ut dicamus, non fide divina, sed fide duntaxat humana ad summum nos tenere aut credere factum dogmaticum ab Ecclesia definitum, quæ non excludat omnem errandi formidinem. Ergo.

Resp. ad 1. D. Maj. Ecclesia non est infallibilis nisi circa ea, quæ in divina revelatione continentur, prout testis est, *Tr.* prout est *iudex* et *magistra* N. Etenim Ecclesia præter officium testis eorum quæ in revelatione continentur, habet officium iudicis controversiarum et magisterii perpetui. Prout vero ostendimus, non posset Ecclesia utroque ejusmodi munere fungi, nisi esset infallibilitate a Christo munita. Utique sensus Jansenii qui in ejus *Augustino* continetur, non reperitur sive directe, sive indirecte in revelatione, cum agatur defacto post tot sæcula a data revelatione secuto, neque in hoc factum solitarie atque in se spectatum cadit Ecclesiæ iudicium ac definitio. Verum jus seu orthodoxia aut heterodoxia propositionum Jansenii aut alterius cujuscumque,

(1) Cf. de hoc argumento Fénelon opp. ed. cit. tom. XI. *Troisième instruction pastorale contenant les preuves de la tradition concernant l'infaillibilité de l'Eglise touchant les textes dogmatiques ou hérétiques.* Item: *réponse de M. l'évêque de Cambrai à un évêque* cum aliis epistolis de eodem argumento quæ continentur, tom. XII. *Instruction pastorale sur le livre intitulé: JUSTIFICATION DU SILENCE RESPECTUEUX*; tom. XIV. necnon: *Lettre sur l'infaillibilité de l'Eglise touchant les textes dogmatiques*, ibid. *Dissertation de l'Eglise infallibilité circa textus dogmaticos, occasione libelli cui titulus: VIA PACIS*, tom. XV. consulat. præterea *Tournely* in *Tract. de Ecclesia*, quæst. XV. art. 5. *De auctoritate summi pontificis et Ecclesiæ universæ in censura librorum seu, ut vocant, in factis dogmaticis*; *Bolgoni*: *I fatti dommatici*, vol. 2. in 3. tum in opusce. *L'economia della fede*, vol. un. Brescia 1790.

quod facti innititur, et a quo pendet sive directe sive indirecte, in revelatione divina continetur ratione contradictoriæ doctrinæ, aut quoquomodo a doctrinæ revelata dissentientis. Cum vero definitio Ecclesiæ, ex dictis, afficiat directe jus ipsum quod facti innititur, et quo deficiente deficeret jus in concreto definitum, patet non posse Ecclesiam directe, et infallibili ratione judicare de jure, quin indirecte et infallibili iudicio decernat etiam de facto, ob intimam utriusque ac inseparabilem connexionem et dependentiam.

Ad 2. D. Si factum, id est sensus auctoris, seorsum a jure spectetur, *Tr.* vel *C.* Si spectetur quatenus est juris fundamentum a quo illius veritas et infallibilis certitudo pendet, uti exposuimus N.

Ad 3. Neg. paritatem, in adductis enim exemplis non viget eadem ratio, quæ viget in factis dogmaticis, ut per se patet.

Ad 4. D. Et Ecclesia in factis dogmaticis decernendis solum declarat infallibili iudicio connexionem juris cum facto a quo illud pendet, *C.* et novos absolute condit fidei articulos N. Non enim tantummodo intercedit discrimen inter ceteras dogmaticas Ecclesiæ definitiones et facta dogmatica, quod in illis Ecclesia decernat solum de jure absque ulla relatione ad factum, ex. gr., B. Virginem esse *Deiparam*; in his vero decernat præterea connexionem seu intimam relationem juris cum facto, ex. gr., vocem *Christiparam* in sensu in quo eam usurpabat Nestorius esse hæreticam; adeoque ut diximus Ecclesiæ definitio cadit directe in jus, indirecte vero in factum, in quo si Ecclesia falleretur, falleretur etiam in jure decernendo (1).

(1) Cf. *Simonnet: Institutiones Theologicæ*. Tract. IX. *De regulis fidei*, Disputat. IX. art. 11. ubi data opera enucleat et solvit difficultatem petitam ex natura actus quo credi debet orthodoxia aut heterodoxia textuum dogmaticorum decisa ab Ecclesia. Inter cetera autem adnotat, juxta multorum doctorum catholicorum sententiam, heterodoxiam textus dogmatici ab Ecclesia decisam, firmissime judicari posse per fidem, quam vocant *ecclesiasticam*. Hi enim doctores triplicem fidem distinguunt, *divinam* scilicet, quæ nititur auctoritate divina; *humanam* quæ nititur auctoritate humana; et intermediam, quæ *ecclesiastica* nuncupatur, quia nititur auctoritate Ecclesiæ aliquid definitis cum speciali Spiritus sancti assistentia, quæcum in sua definitione errare non potest. Ex his *humanam* non omnino certam habent, utpote errori obnoxiam; *divinam* vero infallibilem immediate et per se; *ecclesiasticam* infallibilitate participata et accepta; adeoque gradu inferiori quam sit divina, et superiore humana certitudine.

Fénelon clarius hoc ipsum exponit in secunda instructione pastorali super casum conscientiæ, ubi agens de hac theologorum disceptatione circa nomen, quo hæc designari fides debeat, hæc scribit: « Voilà ce qu'on pourrait dire de part et d'autre, pour examiner, s'il est permis ou non, de donner le nom de *foi divine* à une telle croyance. On peut disputer à cet égard dans les écoles sur ces deux points. Le premier ne regarde qu'une question de mots sur le terme de *foi divine*, qui peut être pris dans un sens plus ou moins rigoureux; les uns entendant par ce terme la seule foi divine, qui est une vertu théologale, les autres y comprenant toute croyance qui est appuyée ou immédiatement, ou du moins médiatement sur le fondement de l'autorité divine. Le second point se réduit à savoir comment chacun tourne son acte de foi. Les uns voudront dire simplement: je crois l'hérésie d'un tel texte sur la seule parole de l'Eglise, que je sais d'ailleurs être infallible. Les autres disent: je crois l'infaillibilité de l'Eglise en tant que révélée sur un tel texte. » Opp. ed. cit. tom. X. pag. 468. seqq. Cf. pariter in responsione ad secundam epistolam episcopi sancti Pontii § 15. opp. tom. XII. pag. 546.

Ad 5. *Neg. Conseq.* Quaecumque enim demum sint media et industriae quibus Ecclesia utitur in cognoscendo sensu seu mente alicujus auctoris, objectum plenum definitionis per modum unius erit fidei objectum divina fide credendum ob rationes paulo ante adductas. Dum vero Deus Ecclesiae suae assistit, non excludit humana media, prout ea in definitionibus pure dogmaticis non excludit.

II. *Obj.* 1. Pugnatur adversus hanc doctrinam novitatis praesudicium: cum non coeperit propugnari nisi postremis hisce temporibus. Profecto patres Leo M. (1) Pelagius II. (2), Gregorius M. (3), alique passim communi calculo docuerunt, sola fide excepta, posse retractari quicquid in conciliis definitur. 3. Atque hinc factum est ut posteriores duo pontifices a communione minime separaverint eos, qui abnuebant definitionem concilii oecumenici V. circa tria capitula; 4. cuius quidem avitae fidei exemplo sunt prorsus ineluctabili inter ceteros Bellarminus et Baronius quorum prior loquens de damnatione Honorii facta in sexta synodo, pluribus allatis in ejus defensionem, demum concludit: « Quod si aliquis non possit adduci, ut credat corruptam sextam synodum, is accipiat alteram solutionem, quae est Joannis a Turrecremata lib. II. de Ecclesia, cap. 95, qui docet, patres VI. synodi damnasse quidem Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde in eo iudicio errasse. Quavis enim generale concilium legitimum non possit errare, ut neque erravit hoc sextum, in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare potest in questionibus de facto. Itaque tuto dicere possumus, hos patres deceptos ex falsis rumoribus et non intellectis Honorii epistolae, immerito cum haereticis connumerasse Honorium » (4); alter vero, nempe Baronius, cum et ipse longam tenuisset ejusdem Honorii apologiam, tandem concludit: « Id ipsum dixerim in iis quae ad fidem spectant, ut plane religio sit vel latum unguem ab iis, quae in sancta synodo sunt statuta recedere; at in iis, quae ad personas pertinent, et scripta ipsorum, non ita rigide reperitur custodita censura. Nam patens exemplum est de V. synodo, quae tria capitula condemnavit, de quibus a sacrosancto concilio Chalcedonensi videri poterat aliter actum, nempe de Theodoro, Theodoro, et Iba. In his enim quae facti sunt, contingere posse ut unus quisque fallatur nemini dubium est: et tunc illud Pauli ad Corinth. usurpari posset: *Non enim possumus aliquid adversus veritatem sed pro veritate* » (5). 5. His consonat card. Pallavicinus, qui aperte fatetur controversiam de sensu trium ca-

gog. cons. Muzarelli in op. *Il buon uso della Logica* opuse. 21. *Se un fatto dogmatico sia oggetto di fede teologica*, ubi ostendere multis committitur cum pluribus theologis factam dogmat. cum ab Ecclesia definitum esse reipsa objectum fidei divinae atque theologicae.

(1) Epist. CXIX. ad Maximum Antioch. cap. 3. ed. Balarin.

(2) Epist. II. ad Eliam Aquilei. et alios episcop. Istriae in *act. concil. Labbei* tom. V. col. 651.

(3) Epist. II. ad Constant. Mediolan. edit. Maur. tom. II. col. 685.

(4) Lib. IV. *De summo Pontif.* cap. 11.

(5) Ad an. 681. n. 50. edit. Luceus. 1742. tom. XII. p. 52.

pitulorum de quibus disputatum fuit in V. synodo non pertinuisse ad infallibilem auctoritatem Ecclesiae, neque de fide esse (4). 6. Certum igitur exploratumque fuit omni retro aetate Ecclesiae iudicium in factis dogmaticis fidei regulam minime constituere.

Resp. ad 1. D. Non coepit propugnari haec doctrina nisi postremis hisce temporibus sub hac determinata formula, C. quoad rem ipsam N. Ostendimus enim hac constanter potestate Ecclesiam a suis primordiis usam esse, omne que fideles ei paruisse aequae ac in ceteris definitionibus pure dogmaticis. Cum vero janseniani eam in dubium revocaverint, imo inficiati fuerint, ut promeritam damnationem declinarent, coepit conceptis ea verbis in scholis propugnari, ac nova formula donata est, ut saepenumero evenit (2).

Ad 2. D. Adducti patres docuerunt, sola fide excepta, posse retractari quicquid definitur in conciliis non approbatis a romanis pontificibus, C. in approbatis, *subd.* Posse retractari quicquid ad fidem nec directe nec indirecte spectat, C. quicquid directe solum ad eam non pertinet N. Quae ut intelligantur, animadvertendum est s. Leonem M. in epist. ad Maximum antiochenum episcopum testari, se non misisse legatos suos ad concilium Chalcedonense nisi cum facultate tractandi de rebus fidei; quicquid propterea in eodem concilio, agentibus licet legatis s. Sedis, praeter fidem gestum est, non habere firmitatem. En ejus verba: « Si quid sane ab his fratribus, quos ad sanctam synodum vice mea misi, praeter id quod ad causam fidei pertinebat gestum esse perhibetur, nullius erit peritus firmitatis: quia ad hoc tantum ab apostolica sunt sede directi, ut excisis haeresibus, catholicae essent fidei defensores » (*Loc. cit.*). Haec ipsa pro eadem verba applicant Pelagius II. et Gregorius M. ad quintam synodum in causa trium capitulorum, ut evincant etiam in hypothesi, quod synodus Chalcedonensis tria illa capitula probasset, nihilo secius eadem damnando, synodum V. non pugnavisse cum concilio Chalcedonensi, quia quae de tribus capitulis Chalcedone gesta sunt non fuerant a s. Sede probata. En iterum Pelagii

(1) *Hist. Conc. Trid.* lib. XI. cap. 18. n. 9. edit. Rom. 1656. tom. I. pag. 957.

(2) Fénelon in *cit. tertia instruct. pastorali*, (quae prostat tom. XI.) adductis et expensis singillarum patrum graecorum et latinorum testimoniis, necnon conciliorum oecumenicorum et romanorum pontificum, atque praecipuorum scholasticorum, luculentissime ostendit traditionem universim receptam de infallibilitate Ecclesiae in factis dogmaticis semper viguisse. In dissert. autem I. de Ecclesiae infallibilitate circa textus dogmaticos (quae extat tom. XV), cap. 2. demonstrat, hanc sublata infallibilitate, totam ruere infallibilitatem Ecclesiae; decipi enim semper posset in intelligendis textibus patrum, in intelligendis propositionibus haereticorum, decretis conciliorum; ac proinde posset praebere ut haereticam, doctrinam quae reipsa orthodoxa est, aut e converso iudicere uti orthodoxam doctrinam quae sit haeretica, et sic eludi posset quodvis Ecclesiae iudicium. Ex hoc praeterea fieret, ut infallibilitas Ecclesiae theoretice semper admitteretur, practice semper eluderetur; omnia illius anathemata lata in doctrinam quam iudicavit haereticam, e. g. Nestorii, Pelagii, Lutheri, Calvini, essent inane terribulum; tunc ipsa inermis, et succiso censoriae nervo, imbecillius jaceret; unde porta inferi prevaleret adversus eam. Haec autem omnia exemplis illustrat, quae ibidem videri possunt, ne prolixior sim.

verba ex epistola ad Istriae episcopos: « Aperte nobis licentia tribuitur, ut quicquid illic (in synodo Chalcedonensi) extra fidei causas de personis gestum est, retractetur. Specialis quippe synodalium conciliorum causa est fides. Quidquid ergo praeter fidem agitur, Leone docente, ostenditur quia nihil obstat, si ad iudicium revocetur » (*Loc. pariter cit.*). Eadem loquitur ratio s. Gregorius M. qui fuit a secretis Pelagii II.

Ad 3. D. Non separarunt praefati pontifices a communione eos qui detrectabant recipere definitionem V. synodi, re nondum luculenter perspecta, C. re maturius discussa N. Magna enim perturbatio in ecclesiis occidentalibus orta est ex occasione damnationis trium capitulorum: rebantur quippe plerique quintam synodum Chalcedonensi fuisse contrariam hac in causa, cum tamen reipsa in concilio Chalcedonensi actum esset de solis personis, in synodo autem V. de solis scriptis. In tali autem rerum statu prudenter pontifices existimaverunt dissimulandum esse cum reluctantibus, donec temporis tractu res melius in aperto poneretur, ut factum est (1). Tenebris itaque dissipatis s. Gregorius M. neminem ad Ecclesiae pacem admittere et venerari, damnassetque tria capitula. Imo receptum est ut cum praesul aliquis inauguraretur, debuisset profiteri se illam synodum recipere (2).

Ad 4. D. Bellarminus et Baronius de Honorii persona adeoque de facto mere personali locuti sunt, C. de facto dogmatico N. Id liquet 1. ex utriusque scriptoribus verbis. Etenim Bellarminus disserit de eo in quo patres VI. synodi decipi potuerunt, nimirum *ex falsis rumoribus et non intellectis Honorii epistolae*, nempe quoad consilium Honorii in sopienda controversia per quamdam oeconomiam. Jam vero nominis facta particularia atque personalia a falsis rumoribus pendent, perinde ac a mente personali scriptoris consilium circa agendi rationem (3). Baronius pariter aperte scribit « In iis quae ad personas pertinent et scripta ipsorum,

(1) Et haec coherenter ad praecara hac de re edita a s. Augustino monita, qui lib. III. cont. Parmenian. cap. 2. n. 15. statuit, tunc quatenus percellendum anathemate, « Ubi periculum schismatis nullum est, » aut « quando ita cuique crimen actum est, et omnibus execrabile apparet, ut vel nullis prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere. » Et iterum epist. 22. n. 3. « Non asperere, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo quam jubendo, magis monendo quam minando; sic enim agendum est cum multitudine: severitas autem exercenda est in peccata paucorum. »

Hic autem obiter animadverto hanc difficultatem, quae ab adversariis urgetur ex agendi ratione eorum qui restiterunt definitioni concilii V. eo quod contrarium ipsum censuerint definitionibus editis in concilio Chalcedonensi, rem nostram magis probare. Nisi enim pro certo illi habuissent, oecumenica concilia infallibilia esse in factis dogmaticis, nulla causa fuisset quare restiterint decretis concilii posterioris seu synodi V. perinde ac si haec adversaretur decreto infallibilis concilii Chalcedonensis, quod ab omnibus ut oecumenicum habebatur, dubitabatur autem ab istis utrum talis pariter censenda esset quinta synodus.

(2) Cf. apud Joan. Garuerium S. J. *liber divinus romanorum pontificum*. Paris, 1680. in *secunda fidei professione*, pag. 53. et pag. 58. seq.

(3) Cf. *eruditam relationem card. caroli Alberti Cavalchini ponentis in causa ven. servi dei bellarmini*. Romae, 1755. n. 267. seqq. pag. 208. seqq. ubi apertissime ostenditur in objecto loco Bellarminum, non de facto dogmatico, sed de facto personali Honorii egisse.

in ordine videlicet ad consilium aut mentem subjectivam. Utriusque enim scopus est defendere personam Honorii, quem in haeresim neutquam lapsam merito affirmant, etiamsi patres VI. synodi ipsum inter haereticos, id est, haereticorum fautores connumeraverint (4). Liqueat 2. ex eo quod in decreto dogmatico concilium VI. ne verbum quidem habeat de epistolis Honorii; in hoc porro solo infallibilia concilia sunt (2). Quod si Baronius ac Bellarminus aperte non distinxerunt inter mera facta et facta dogmatica, ideo est, quia illorum aetate nondum illa formula inducta fuerat; hinc merito illis aptari possunt Augustini verba de pelagianis nonnullorum pro se veterum auctoritatem obtrudentibus: « Vobis nondum litigantibus, securius loquebantur » (5).

Ad 5. Neg. Pallavicinum fassum esse *sensum* trium capitulorum a V. synodo damnatum non pertinuisse ad infallibilem auctoritatem Ecclesiae; sic enim scribit: « Observat (s. Greg. M. in epist. ad Constantium mediolanensem antistitem) dissidium non in dogmatibus verti, sed in *hominibus de quibus actum fuerat in concilio Chalcedonensi post firmatam integre doctrinam, ac proinde controversiam non esse de articulo fidei, et qui ad Ecclesiae auctoritatem nulli obnoxiam errori spectaret* » (4).

Inst. Saltem Zosimus rom. pontifex probavit libellum sibi a Caestio oblatum, tanquam catholicum, cum tamen pluribus erroribus repletus esset. Ergo.

R. D. cum s. Augustino, probata est a Zosimo voluntas emendationis, C. falsitas dogmatis N. Cum enim, eodem referente Augustino, Caestius professus esset, se in hoc libello ea posuisse de quibus adhuc dubitaret, et de quibus vellet a pontifice instrui; cum praeterea viva voce adiecisset se consentire iis, quae ab Innocentio in questione pelagiana scripta fuerant, ideo rom. pontifex libellum Caestii

(1) De quo argumento ex professo paulo post agemus.

(2) In posterioribus enim actionis XVI. verbis, profitetur synodus, se in posterum edituram fidei professionem: « Sancta synodus dixit: sufficienter quidem habent quaque usque nunc gesta sunt, ac decertaia, et ad praesentem dogmaticam inquisitionem intendunt, in sequenti vero inspiratione sancti et vivifici spiritus definitionem recte fidei convenientem synodaliter statuimus. » Subsequens porro definitio fidei, una redacta et edita est act. XVII. et XVIII. titulum habens: « Definitio orthodoxae fidei facta in regia urbe » etc. nihil prorsus habet de damnatione epistolarum Honorii.

(3) Lib. I. cont. Julian. cap. 6. n. 22. Verum de mente card. Bellarmini, Baronii, Turrecrematae aliorumque, quorum auctoritate abutuntur janseniani, cf. Fénelon ed. cit. tom. XI. *Troisième instruction pastorale*, chap. 54-57. ubi copiose rem totam ita evoluit, ut nullum dubium supersit.

(4) En ipsa ejus verba, l. c. « Ma perciò nacque scisma poi tra cristiani: op. onendo gli eutichiani, e gli altri condannati nec Caedonense, che la chiesa romana erasi ritirata da questo con approvare il Constantinopolitano secondo (*quinta synodus*). Or s. Gregorio in più luoghi va dissipando questa apparente ripugnanza, e dimostrando che quanto alla dottrina accordavansi que' due concilii in rifiutare l'eresie de' tre nominati (Theodori, Theodoretii et Ibae). E ciò meglio che altrove dichiara egli scrivendo a Costanzo vescovo di Milano, dove osserva (cioè che dicemmo) la diversità consistere non intorno a' dogmi, ma intorno alle persone: delle quali s'era trattato nel concilio Chalcedonense dopo avere interamente stabilita la dottrina: onde non era quello un articolo di fede, e che appartenesse alla infallibilità della chiesa. »